

Гармонія серця Григорія Косинки

(до 125 річниці від дня народження)

*Не приймав ти підлості нітрохи,
Прогримів, немов весняний грім,
І стоїть засмучена епоха
Над безсмертним іменем твоїм
(Андрій Малишко «Григорію Косинці»)*

29 листопада 1899 року – на Київщині (с. Щербанівка, нині Обухівський р-н) народився Григорій Стрілець (літературний псевдонім Косинка), прозаїк, публіцист, перекладач, який належав до творчої інтелігенції Розстріляного відродження.

Творчий дебют прозаїка відбувся 1919 року, коли в одному з літніх номерів київської газети "Боротьба" було надруковано перший художній твір — невеликий автобіографічний етюд "На буряки", підписаний, уже відомим із журналістських кореспонденцій, псевдонімом Косинка (його Григорій Стрілець взяв за назвою скромних польових квітів — червоних косинців, як їх називали в його селі). Публікації 1920-го року вже чисельніші: в київському альманасі "Троно" з'являються оповідання "Під брамою собору", "Мент", "За земельку", а 1922-го вийшла друком перша книжка новел та оповідань "На золотих богів". Про неї Сергій Єфремов відгукнувся так: «побут б'є з них, іскриться своїми типовими рисами й дає справжній образ сьогочасного...»

В 1924 році письменник знайомиться з Тамарою Мороз, яка присвятить йому все своє життя, буде щиро та завзято відстоювати його ім'я й після смерті. Тамара Мороз доклала всіх можливих зусиль для реабілітації чоловіка, для повернення нащадкам його спадщини — творів, щоденників,

До наступної книги новел — "В житах" (1926) — увійшли кілька творів з першої збірки, однак більшість з них була написана протягом 1923-1925 років. В новій книзі Косинка постає перед читачем вже сформованим майстром реалістичного стилю. Обраний Косинкою об'єктивно-драматичний загальнолюдський погляд на відтворювану дійсність не обіцяв йому, звичайно, спокійного життя в літературі. Об'єктивність художнього письма Косинки і гострота відтворюваних ним життєвих конфліктів викликали здивування серед критиків, а деякі навіть публічно звинуватили письменника в поетизації ворожих радянській дійсності сил, в прихильності до куркульства, бандитизму і т.п. Високу оцінку творам письменника дали Мирослав Ірчан, Сергій Єфремов, а Максим Рильський наголошував, що новели Косинки "з часом у певну гармонію злившись, дадуть епопею часу". На початку 30-х років молодий автор випускає збірку "Серце".

5 листопада 1934 р. Григорій Косинка був арештований і звинувачений "в організації підготовки терористичних актів проти працівників радянської влади", а 18 грудня розстріляний після вироку військової колегії.

В 1957 році Григорія Косинку реабілітовано посмертно. І лише у 1967 році, завдяки зусиллям Михайла Стельмаха та Максима Рильського, було вперше перевидано п'ятнадцять новел у збірці: **Косинка Г. М. Серце : новели / [упоряд. та підгот. текстів М. Стельмаха ; вступ. ст. М. Рильський]. – К. : Дніпро, 1967. – 198 с.** - в передмові Максим Рильський відзначав: "Косинчині оповідання мають велике пізнавальне значення. Але й інше: вони мають безперечну ідейно-естетичну цінність, вони гарячі й трепетні, як те життя, по свіжих слідах якщо вони писалися"

Наступним етапом літературної реабілітації письменника стала книга: **Косинка Г. М. Твори . – К. : Молодь, 1972. – 222 с. – (Шкільна б-ка).** Вагоме місце в ній займають новели про драму загублених «лицарів темної ночі», які не могли «вхопити тропи», творили ґрунт для отаманщини, міжгрупових чвар тощо. Такими явищами, як відомо, завжди

супроводжувались значні суспільні злами та потрясіння, і письменник цілком закономірно відтворив їх з великою художньою силою і з великим людським болем.

Майже вся художня і публіцистична спадщина письменника була вперше опублікована лише в 1988 р. у виданні: **Косинка Г. М. Гармонія : оповідання, публіцистика, спогади про Г. Косинку. – К. : Дніпро, 1988. – 605 с.** - тут уперше надруковані твори, які радянська критика вважала найбільш «ворожими» — не просвітленими ідейно; а також критичний доробок письменника, що складається з нарисів, статей, рецензій, в яких відображені погляди Григорія Косинки на літературу, мистецтво, життєві проблеми на країні 20-30-х років. Завершують книгу спогади сучасників про Григорія Косинку.

Прослідкувати розвиток новелістики Г. Косинки як зразок художніх шукань і знахідок, якими українська проза першої третини ХХ століття просувалася від «старого» реалізму до модерних форм імпресіонізму в новій українській літературі пропонуємо у книзі: **Косинка Г. Заквітчаний сон : оповідання, спогади про Г. Косинку. – К. : Веселка, 1990. – 287 с.** Особливим почерком Косинки стали його асоціативні тексти. Речення в нього недомовлені, часом містять лише натяки, асоціацію, обриваються трикрапкою. Насичена подіями, новела стимулює уяву читача, змушує домислювати образи і дії, які, трансформуючись у читацькій свідомості, набувають об'ємності і руху. Передмову до згаданого видання написав, нині покійний, доктор філологічних наук, професор кафедри української мови і літератури КОГПА ім. Тараса Шевченка Григорій Штонь.

Слід відмітити, що Григорій Косинка займався також перекладацькою діяльністю. Його переклад «Мертвих душ» М. Гоголя є одним із найцікавіших. Книжка в перекладі українською мовою вийшла 1934 року, коли письменника було розстріляно, через це на ній прізвища перекладача не подано. На виданні 1948 року зазначено («переклад під редакцією К. Шмиговського»: **Гоголь М. В. Мертві душі : повість ; Пер. з рос. за ред. К. Шмиговського // Вибрані твори / М.В.Гоголь. - К. : ДВХЛ, 1948. - С. 347-516.** До 1968 р. цей переклад виходив без зазначення імені перекладача, а вже після реабілітації Григорія Косинки було документально доведено його авторство перекладу.

Широкої наукової чи художньо-белетристичної біографії Григорія Косинки досі не написано, як і не видано повного зібрання його творів. На сьогоднішній день опубліковано дві автобіографії письменника (1923, 1925 рр.) у виданні: **Самі про себе: автобіографії українських митців 1920-х років / упор. Р. Мовчан; Ін-тут літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – К. : Кліо, 2015. – 640 с.**

Окремі моменти біографії та творчості письменника, зібрані невтомною і вірною дружиною Тамарою Михайлівною Мороз-Стрілець, яка після реабілітації чоловіка по зернятку вишукувала в бібліотеках, архівах і у приватних зібраннях усе, що стосувалося чесного імені її чоловіка. Навіть і за перо вона взялася, щоб своєю літературною працею (переважно написанням спогадів про Косинку і його найближче оточення) зафіксувати те, що не підлягало забуттю. **Мороз-Стрілець Т. М. Голос пам'яті: спогади. – К. : Рад. письменник, 1989. – 196 с.**

А також літературні портрети та дисертаційні дослідження:

Жулинський М. Г. Українська література: творці і твори : учням, абітурієнтам, студентам, учителям. – К. : Либідь, 2011. – 1150 с.

..З порога смерті... : письменники України - жертви сталінських репресій. Вип. 1 / Упоряд. О. Г. Мусієнко.-. - К. : Рад. письменник, 1991. – С. 263-266.

Кавун, Л. Фольклорні імпульси у творчості Григорія Косинки: з розділу "Фольклор. Міфологія. Література" // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія : зб. наук. праць / відп. ред. В.Т. Полішук. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2015. – Вип. 18-20. – С.236-244.

Павличко Д. В. Читаючи Григорія Косинку : зі збірки "З минулих літ" // Твори. В 3 т. / Д.В.Павличко. – К. : Дніпро, 1989. – Т. 2 : Поезії. – С. 445.

Хоч і через багато років, та все ж Г. Косинка повернувся до українського читача. З усіма згаданими творами ви можете ознайомитися в бібліотеці нашого закладу освіти.

Підготувала О. Ставінська

Інформаційний список творів Г. Косинки та про нього

- 1. Двері в день : укр. проза 20-х років XX ст. / упоряд. С. С. Іванюка та Б.В. Тихонова. – К. : Веселка, 1993. – 318 с. – (Шк. б-ка).**
- 2. Дніпрова хвиля [Текст] : хрестоматія творів, нововведених до шкільних програм / за ред. П. П. Кононенка. – 2-ге вид, перероб. і доп. – К. : Освіта, 1993. – 672 с.**
- 3. Жулинський, М. Г. Із забуття в безсмертя : (сторінки призабутої спадщини) : [літературні портрети українських письменників] . – К. : Дніпро, 1990. – 446 с.**
- 4. Жулинський М. Г. Українська література: творці і твори : учням, абітурієнтам, студентам, учителям / М. Г. Жулинський. – К. : Либідь, 2011. – 1150 с.**
- 5. Нові імена в програмі з української літератури [Текст] : посібник для вчителя / упоряд. В.Я.Неділько. – К. : Освіта, 1993. – 351 с.**
- 6. Розстріляне відродження [Текст] : Антологія, 1917-1933: поезія-проза-драма-есей / упоряд. Ю. Лавріненко. – 3-тє вид. – К. : Смолоскип, 2004. – 985 с.**
- 7. Березюк В. Григорій Косинка - зоряний син України : Урок-усний журнал // Українська література в загальноосвітній школі. - 2009. - №12, грудень. - С.15-18.**
- 8. Василенко В. Художній світ новели " Мати" Григорія Косинки [Текст] : літературознавство // Слово і час. – 2015. – №7. – С.47-51.**
- 9. Мельників Р. В. Григорій Косинка. Дещо про харківські сліди в біографії письменника : літературознавство // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2020. – №31-33, листопад. – С.71-76.**
- 10. Нескорене серце : до 115-річчя від дня народження Г. М. Косинки (1899-1934) // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2014. – №4. – С.90-98.**
- 11. Приходченко, К. І. Сумління нації : Микита Мандрика, Іван Евентуальний, Григорій Косинка, Федір Одрач // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2010. – №25(245), вересень. – С. 21-28.**

12. Штейнбук Ф. Тілесно-міметичний метод аналізу текстових стратегій модерністського дискурсу : (на прикл. творчості Г. Косинки) // Слово і час. — 2011. — № 3. — С. 79—87.

13. Бібліотечка "Дивослова" : Українська мала проза 20-х років: жанрово-стильовий аспект . — К. : Дивослово, 2006. — 2019. — №2. — 64 с.

14. Бібліотечка "Дивослова" : Стильова палітра української прози першої половини XX століття : . — К. : Дивослово, 2006-. — 2009. — №3 — 64 с.